

Noen betraktninger

Både i fjor og i år tilbrakte min hustru og jeg en del av hennes ferier i disse «super»-trakter — og vi håper begge på «repriseser». Vi var vel tilfreds og traff i grunnen bare tilfredse medturister, som var begeistret over og som også priste var vakre og storslagne trønderske fjell-natur med sin rike flora og fauna — foruten da T.T.s gode hytteservice.

I år var vi blant annet et par dager samtidig med turistbokens redaktør — og da vi skiltes ved Essandsjødemningen, sa han: Du må la meg få noen brukbare fotos til årboken, og gjerne noen betraktninger med hensyn til Nessjøreguleringen, som vi både nå og tidligere har pratet en del om. Jeg forstår at du som friluftsmennesket fra århundreskiftet der oppe i ditt Midt-Norge og som mangeårig turistmann og naturvernmedlem m. m., nok har dine ideelle synspunkter og meninger.

Mitt betingede ja var noe reservert — og når jeg nå på ny har gjennomgått og ser hva der allerede er skrevet (dvs. det som i årbøker og aviser er tilgjengelig for «the man in the street»), f. eks. T.T.s årbøker 1961 og 1962: T. Moxnes: Vandalkilowatt og Kr. Krogh: Bevaring av fjellstrekninger i Trøndelag — og når vi erindrer professor Rolf Nordhagens lysbilledforedrag i T.T.s 75-årsuke — hans kronikk i «Adressa» i vinter samt hans store vitenskapelige verk — ja, så burde dette greie seg, så meget mer som der fra i vinter av foreligger grunngitte resolusjoner fra bl. a. Botanisk- og Ornitologisk forening med flere.

Dessuten vet vi at Trøndelag Naturvernforening og T.T. har fått konsesjonssøknaden til uttalelse, og «akter å ta saken opp på bred basis med andre interesserte».

Men der er jo ytringsfrihet i dette land, og en redaktørs anmodning, framsatt på sjarmerende «Haavamål», bør vel etterkommes — selv om man nok blir som en spurv i tranedans sammen med forannevnte «storfugler». Men man lytter jo ikke så ugjerne også til fuglekvidderet ute i naturen — og småfuglene synger jo med sitt nebb, de også.

Vi er vel alle enige om og går, som de nevnte tre forfattere har pointert, inn for at naturen bør bevares best mulig — og TEV.s T. Moksnes har bl. a. erklært at vi ikke er kilowattvandaler!

Hva er vi så da, eller hva menerr vi om vårt eget forhold til naturen? Jo, vi anser oss vel for å være naturvenner, ja, kanskje sogar naturelskere! — Men, er vi da ikke noe utover dette å være *naturnytere*? Hvis vi lar det bli med det og ikke forsøker å yte noe til gjengjeld — i sin alminnelige eller i et «akutt» knipetak (som nå) — ja, så blir vi og er vi rett og slett *naturskyldnere*!

Naturen: Fjell, daler, elver, vann og skog med sin fauna og flora har gjennom all menneskelivs tid, året rundt og i vekslende vær og belysninger, ytet oss naturnytere så megen glede og rekreasjon, at den har krav på noen gjenytelse fra oss alle. In casu beskyttelse (skjønnsomhet) mot skjemmende inngrep («Grotesk Kirurgi», som det heter hos TEV.s T. M. i årboken 1961).

Men naturen selv er nokså forsvarsløs. — Den kan jo kun tale sitt «tause språk», — og dette har så lett for å bli glemt eller kan simpelthen bli «druket» av den moderne tids til dels voldsomme krav og strid.

De norske kunstnere: Malere, komponister og diktere har gjennom alle år her gjort en stor og uvurderlig innsats ved å skildre naturen og naturopplevelsene de mange tusener av ganger. Her kan kun siteres noen strofer av noen få dikt: «No ser eg atter slike fjell og dalar, som dei eg i min ungdom såg», «Kom hvor som helst og Norge skal dig i sin favn husvale», «Hist rogn og selje slanken pil, sig yndig sammenranke — det er en yndig tanke», «Undrer mig på hvad jeg får at se» og «Vi vil kle fjellet», «Der er på veien

Essandsjødemningen 1963

Foto: Carl W. Gotaas

en stille lund, hvor alvene bor tilhuse — selv nøkken derinde lader kun sagte sin harpe bruse . . .» — og la meg slutte med Wergelands «høysang»: «Selv vesle moseblomme skjær — et himmelens kapell . . .».

Da vi i sommer gikk oppover en fjellskråning i Nedalsområdet, sto der i hardeste fjellet og så vidt kunne sees, uten noe jord, tre ensomme blåkløkker og nikket mot oss ned mot Nedalen, som om de ville si: Hvorfor skal vi som omsider har tilkjempet oss en plass i solen — til glede også for dere mennesker — om kort tid bli druknet og drept for alltid, neddemmet sammen med tusener, ja, millioner av våre mangfoldige blomsterslektninger, og all annen flora og fauna her oppe??? — Ja, blomstene som sto der i solskinn og nikket, de fikk bare vår hoderysten til svar, mens vi sto der naturbetatt og atter og atter skuet utover det vakre og storslagne naturområde, som vi menneskekryp har fått av en fremsynt og gavmild allnaturens skaper, som fra tidenes morgen har gitt oss denne skjønn natur.

— — —

Men over fra nasjonalromantisk tenkemåte og til dagens realisme eller krav. At Nedalsbekkenet kan bli en storstilt reguleringssjø, må vel kunne medgis. Men er det da så absolutt nødvendig å neddemme hele området med en gang? Kan det ikke gjøres i repriser? — Haster det så veldig at det ikke kan foretas «pø om pø» eller «suksomsider» som det også heter? Vil der på en naturlig måte alltid være vann nok til full oppfylling og dermed det uomgjengelig nødvendige behov for så storstilt prosjekt?

Ifølge «Adressa»s sitat 3. juli fra konsesjonssøknaden er der følgende alternativ:

Alt. I, kote 729, gir 625 mill. kbm vann og koster ca. 37 mill.

Alt. II, kote 722, gir 385 mill. kbm vann og koster ca. 23 mill.

Alt. III, kote 714, gir 75 mill. kbm vann (beløp ikke anført).

Professor R. Nordhagen går i sin nevnte kronikk («Adressa» 19. februar) grunnnett og sterkt inn for at «alternativ II tas opp til alvorlig vurdering» — og Turistforeningens årsmøte 28. mai har enstemmig gitt styret på legg om og fullmakt til å få «undersøkt om hvordan det best kan ordnes uten å gå for langt i ødeleggelse av Nedalsområdet».

Naturverninspektør K. Krogh skriver i 1962 og har seinere gjen-tatt at «særlig Nedalen er et fjellområde som absolutt burde bevares», og «det bør ikke bli så helt enkelt å få regulere et slikt område, som tidligere er fredet i henhold til lov».

I intervju med «Adressa» 4. juli sier han videre bl. a. det at «naturvernet har ikke vært rådspurt, og vi kommer alt for sent inn i bildet». «Vi bør koples inn i planene helt fra begynnelsen.»

Overingeniør Moksnes skriver i årboken 1961 bl. a.: «I den senere tid har en derfor alvorlig overveiet hva en bør finne på for å redusere (natur-) skadevirkninger. — *Jeg mener turisme og naturvern allerede fra start ved prosjektering av kraftverk bør bli representert.*»

De to herrer, K. Krogh og T. Moksnes, synes ifølge dette ha ganske kongruente synsmåter med hensyn til muligheten for å kunne få «fredelig sameksistens» mellom natur- og kilowattinteresser!

Hvorledes forholder det seg i så måte andre steder i Norge? Under en vårreise i år i Rogaland ble jeg merksam på Stavanger-avisenes publisering og kommentar om hvorledes der nå samarbeides der borte i liknende saker —.

Søknader ble først forarbeidet mellom de interesserte parter og deretter departementalt fremmet.

Hvorfor ikke også i Trøndelag? — Og særlig når der som nevnt, er en viss stemning for eller ønske herom, som nettopp nevnt!

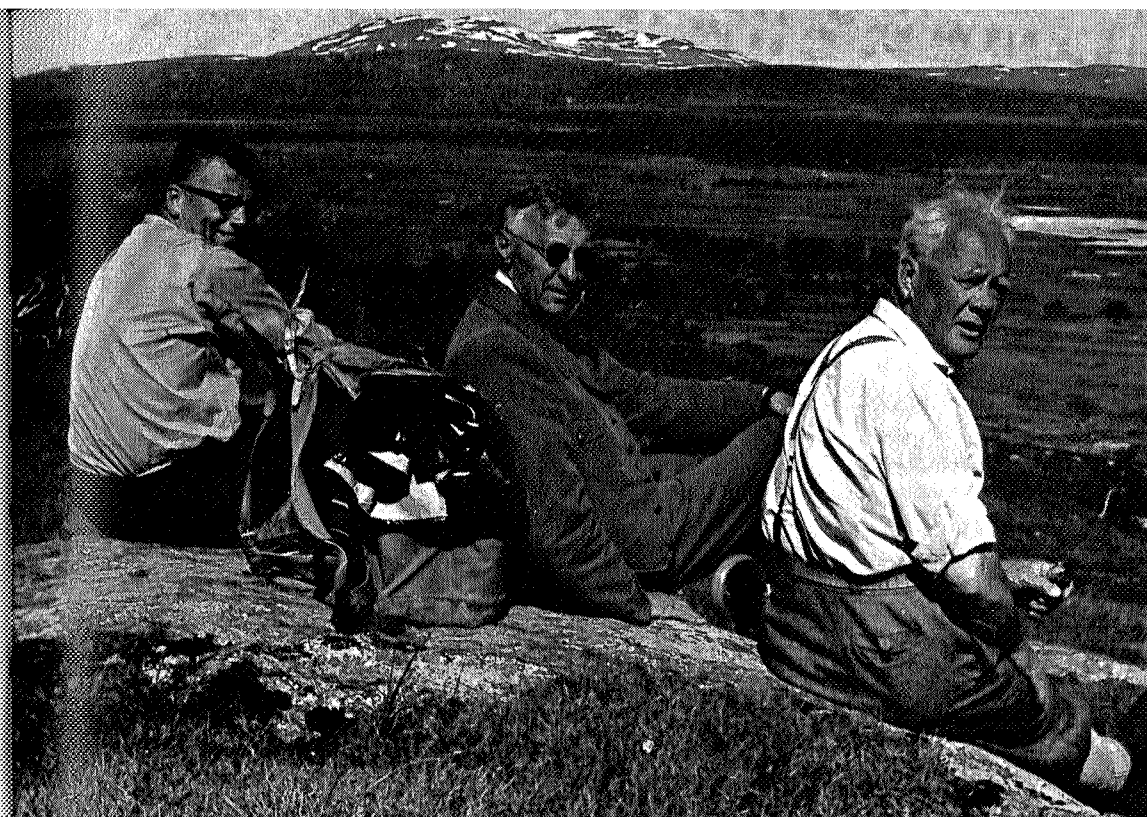
Nessjødemningen er ifølge avisreferat oppgitt å skulle bli 40 meter høy og 1000 meter lang for å kunne greie kote 729 (alt. I). Formentlig er det mest økonomisk å ferdigbygge i denne størrelse og som en entreprise.

Essandsjødemningens noe kondemnabile midtparti (se fotoet) holder vel neppe særlig lenge. Det er bygget av uimpregnert tømmer for ca. 20 år siden. En eventuell reparasjon vil både bli kostbar og kanskje vanskelig, hvis da ikke Essandsjøen kan nedtappes noe i den prosjekterte Nessjø, hvilket vel er tenkt som dennes primære oppgave?!!! Men derfor bør vel ikke hele Nedalsområdet neddemmes med de fryktede, uopprettelige og katastrofale «naturdokument-skader»?

Her kommer professor Nordhagens grunngitte og alvorlige appell inn om at «alternativ II tas opp til vurdering» — supplert av de nevnte resolusjoner fra Botanisk- og Ornitologisk forening med flere. Foruten at både T.T. og Naturvernet har opptatt arbeidet med saken og forholdet.

T.E.V. er sikkert merksam på — likesom tydalsbefolkningen — at Essanddemningen ikke stort lengre kan stoles på, og at hvis den skulle «ryke» noe plutselig, ville kunne medføre katastrofale oversvømmelser nedover dalførene osv.

T.E.V. er videre sikkert på det rene med at reparasjon/ombygging av Essanddemningen ville koste mange ganger de par hundre tusen, som skal være antydnet som «naturskadebot» (til de interesserte), — og T.E.V. er neppe ukjent med at der i liknende anledning skal være ytet til visstnok Svenska Turistforeningen for eller som «Sylsjøskadebot» sv. kr. 1½ million!

*Fra Skaftet mot Øyffjellet.
Alt det flate terreng blir sjø, kanskje.*

Foto: Ole Wiig

Vel nok har T.T.s Nedalshytte nå på sensommeren fått (som jubileumsgave?) elektrisitet installert og fri strøm. — T.E.V. tilbyr eventuelt også flytning av Nedalshytta m. v. i sin tid, hvilket jo høres bra nok og selvfølgelig ut. Men hvorfor dette forsøk på en gest bare overfor Nedalshytta og hoppe bukk over den annen hytte i samme vannområde: Storerikvollen?! (Skal jeg driste meg til å nevne at med dagens elektriske montasje er det ikke ualminnelig med T.E.V., dvs. uten E-en!)

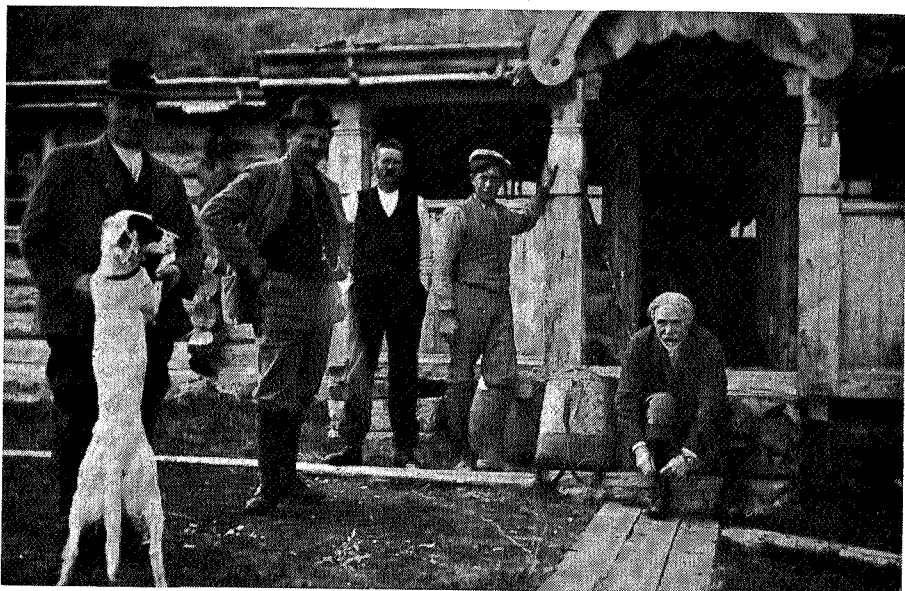
Og så disse snaue par hundre tusen! Hvorledes og hvorfor er noe uunngåelig å si, når man erindrer de sv. kr. 1½ million, så blir en «kortslutnings»-kommentar like for hånden, selv om det kanskje er irrelevant.

Det heter som kjent: «Leve og lade leve!» T.E.V. har livets rett, og ingen i dag vil stoppe elektrisitetens utvikling og/eller in casu stagnere T.E.V. unødige.

Men også den norske natur må få leve, og vi sammen med eller i den. Vi er alle — *alle* — interessert i at der ikke blir foretatt «grotesk kirurgi», og vi blir det mer og mer, her i Norge som ellers i verden. Den plikt har vi både overfor oss selv og dem som kommer etter oss.

Den reaksjon og den opinion som nevnte foreninger nå i vinter og utover vårparten grunnlagt har gitt uttrykk for, er rettidig fremst og påkrevet og følgelig helt på sin plass. Først og fremst i Trøndelags interesse, men også i samfunnets og landets interesse samt i pakt med fremtiden.

Når Naturvernforeningen og T.T. arbeider med saken «på bred basis» — så har de mange bak seg når de skal forsøke å vareta våre alles naturinteresser. — De har et ganske stort ansvar både overfor oss nålevende og overfor dem som har krav på vårt norske naturliv i årene som kommer. Ha «Norge i våre hjerter» — og la Norge «blomstre over våre grave».

Utenfor Singerhytta

Utlånt av Olaus Aune

LEIF HALSE

Josva E. Halle

«Det muntre sinn, den seige kropp gir fjellet den,
som elsker det og dyrker det.»

(J. E. H.)

i hytteboka i Neådalshytta.)

Du som har vandra i vestre Trollheimen, kjenner namnet og mannen og veit at han i meir enn ein mannsalder var husbond på fjellgarden Kårvatn i Todalen. Han helsa deg velkommen til gards, og du fekk ei god kjensle av at han meinte det. Han tok seg av vandringsmannen og hjalp til rettes, og han tok seg tid til å prate med folk — ikkje vanleg kaldprat om ver og vind, om korte ruter og lange ruter. Nei, han fekk deg gjerne med på ein samtale som du kom til å minnast, og når du seinare skulle fortelje om Kårvatn, så var det ikkje berre naturbiletet du prøvde å risse opp: denne trygge, velbygde garden, på flate vollar ved elva og med bratte Trollheimsfjell omkring. Nei, det var heller husbonden du fortalte om — samtalen med han oppå den høge dørakloppa — om eit menneske du hadde møtt.

* * *

Josva Halle var fødd i Øyå, ein av Halla-gardane i Todalen, og hans barndom og ungdom var som for bygdegutar flest: arbeid heime på garden og gjeting inni marka og oppi Romådalen. Øyåsetra ligg inst i Romådalen tett innunder den ruvande Botn-nebba. Innafor setra går Botnelva i kvite fossar, skjer seg ned i hoggbratte